

Nr 199.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall; given Stockholms slott den 24 mars 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen förordas en fullmaktslag, enligt vilken Konungen äger förordas, att landsting, som under något av åren 1950—1952 har att välja ledamöter i riksdagens första kammare, det året skall sammanträda till lagtima landstingsmöte viss dag i september månad i stället för den i 16 § landstingslagen föreskrivna tiden första måndagen i oktober. Lagen avser att möjliggöra att val av förstakammarledamöter, som enligt § 7 mom. 2 riksdagsordningen skall äga rum i september, skall kunna förrättas vid eller i samband med lagtima landsting. Då angivna grundlagsstadgande förutsättes skola ändras år 1953 erfordras ingen fullmakt av enahanda innebörd efter år 1952.

Förslag

till

L a g**med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

I fråga om landsting, vilket under något av åren 1950, 1951 eller 1952 har att förrätta val till riksdagens första kammare, som grundar sig å stadgandena i § 7 mom. 2 riksdagsordningen, äger Konungen förordna, att landstinget det år valet skall äga rum, utan hinder av vad i 16 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting¹ stadgas angående tidpunkten för lagtima landstingsmöte, skall sammanträda till sådant möte viss dag i september månad.

2 §.

Har förordnande enligt 1 § meddelats, åligger det länsstyrelsen att utfärda kungörelse därom. Kungörelsen skall av länsstyrelsen i god tid avsändas för intagande minst en månad före mötet i en eller flera av länets mest spridda tidningar, varjämte samtliga landstingsmän skola särskilt underrättas om mötet.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1949:89.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 24 mars 1950.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, *fråga om provisorisk ändring av tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa landstingsområden* samt anför.

Enligt en år 1949 genomförd ändring av landstingslagen flyttades tidpunkten för landstingens lagtima möten från första måndagen i september till samma dag i oktober. Härvid ändrades emellertid ej föreskriften i § 7 mom. 2 riksdagsordningen, att landstingens val av ledamöter i riksdagens första kammare skola förrättas under september månad. En ändring av denna bestämmelse kan ej träda i kraft förrän år 1953. Med hänsyn till att det ansetts önskvärt att landstingens val av förstakammarledamöter även dessförinnan förrättas i samband med landstingens lagtima möten och då en sådan ordning i vissa fall är föreskriven i lagen om val till riksdagen, har inom inrikesdepartementet den 7 februari 1950 upprättats en promemoria med utkast till lag med särskilda bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte. Enligt denna lag, som avses skola gälla t. o. m. år 1952, äger Konungen, när särskilda skäl därtill äro, förordna att landsting skall sammanträda till lagtima möte viss dag i september månad.

Över promemorian ha efter remiss yttranden avgivits av länsstyrelserna och landstingens förvaltningsutskott i de län, vilkas landsting skola välja förstakammarledamöter något av åren 1950—1952, ävensom av 1946 års kommunallagskommitté och Svenska landstingsförbundets styrelse.

Jag anhåller nu att få upptaga ifrågavarande spörsmål till närmare behandling.

Gällande bestämmelser.

Enligt landstingslagen skola landstingen varje år sammanträda till lagtima landstingsmöte. Intill den 1 juli 1949 gällde, att detta skulle börja viss dag i september månad, fr. o. m. år 1922 den första måndagen. Ändringen fr. o. m. 1922 skedde i samband med att valdagen flyttades från mars till september och mandatperiodens början från 1 september valåret till 1 januari följande år. Genom lagen den 18 mars 1949 (nr 89) angående

ändring i landstingslagen ändrades tidpunkten för lagtima landstingsmötes början till första måndagen i oktober (prop. 1949: 17, KU utl. nr 2; riksdagens skr. nr 60). I enlighet härmed stadgas numera i 16 § nämnda lag, att landstinget sammanträder till lagtima möte varje år den första måndagen i oktober månad.

Landstingen välja tillsammans med stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landsting, ledamöter i riksdagens första kammare. För valet är riket indelat i valkretsar enligt närmare föreskrifter i lagen om val till riksdagen (vallagen). Valkretsarna indelas i åtta grupper. Enligt § 7 mom. 2 riksdagsordningen (RO) skall varje år under september månad förrättas val av förstakammarledamöter för nästföljande åttårsperiod inom en av dessa grupper. Bestämmelser om indelning i grupper och om den ordning mellan grupperna som skall iakttagas vid valet, återfinnas i vallagen. — I fråga om tider för val av förstakammarledamöter innehöll § 7 RO ursprungligen ingen särskild föreskrift. 1909 ändrades § 7 RO och fastslogs härvid, att det val av förstakammarledamöter, som varje år skulle ske inom en grupp valkretsar för nästföljande period (då 6 år), skulle förrättas av landsting vid lagtima möte och av stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad. 1921 erhöll § 7 mom. 2 RO sin nuvarande lydelse. Härvid torde icke ha avsetts att göra någon ändring i principen att valet normalt skulle förrättas i samband med lagtima landstingsmöte. I vallagen den 26 november 1920 (nr 796), som trädde i kraft samtidigt med ändringen i § 7 RO, stadgades nämligen som huvudregel (12 § vallagen), att val till första kammaren som grundade sig på § 7 mom. 2 RO skulle förrättas av landstinget vid lagtima möte eller i samband med sådant möte. Denna regel kvarstår alltjämt. 12 § vallagen innehåller bestämmelser om tiden för valförrättningen och skiljer härutinnan beträffande val enligt § 7 mom. 2 RO på tre olika fall.

1. Utgör landstingsområde egen valkrets förrättas valet av landstinget vid lagtima möte (12 § 1 mom.).

2. Omfattar valkrets ett landstingsområde jämte en eller flera städer, som ej deltaga i landsting, bestämmer länsstyrelsen tid och ställe för valet, som skall utsättas att äga rum i samband med landstingets lagtima möte, dock tidigast å andra dagen för mötet (12 § 2 mom.).

3. Tillhöra landstingsområden inom samma valkrets olika län, bestämmer Konungen tid och ställe för valet (12 § 3 mom.).

I sistnämnda fall behöver valet icke nödvändigt ske i samband med lagtima landstingsmöte, även om det åtminstone i vissa fall synes vara lämpligt att så sker.

De landsting, som enligt vallagens regler skola välja förstakammarledamöter något av åren 1950—1952, ha förtecknats i följande tablå.

Valår	Val förrättas av landstingen i	Tillämpligt mom. i 12 § vallagen
1950	Kronobergs och Hallands län	3 mom.
	Örebro län	1 »
1951	Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gotlands län ¹	3 »
	Skaraborgs län	1 »
	Kopparbergs län	1 »
1952	Malmöhus län	2 »
	Gävleborgs län	2 »

Departementspromemorian.

Efter en redogörelse för gällande bestämmelser framhålles i promemorian att av dessa syntes framgå att 1949 års ändring av 16 § landstingslagen icke stode väl samman med regeln i § 7 mom. 2 RO om tidpunkten för landstingens val till riksdagens första kammare. Avsikten vore nämligen uppenbarligen den att detta val skall förrättas vid eller i samband med lagtima landstingsmöte. För det fall att ett landstingsområde utgjorde egen valkrets ensamt eller tillsammans med en eller flera städer, som ej deltog i landsting, innehölle dessutom vallagen en uttrycklig föreskrift härom.

I promemorian uttalas härefter, att den föreliggande motsättningen mellan olika författningsregler borde undanröjas snarast möjligt. Om den lämpligaste formen härför anföres i fortsättningen.

1949 års ändring av tidpunkten för lagtima landstingsmöte, enligt vilken sådant möte skall börja första måndagen i oktober i stället för motsvarande dag i september, påkallades av starka skäl, framför allt av behovet av att få förberedelserna till tingen förlagda till annan tid än högsommaren. Ändringen, som föreslagits av kommunallagskommittén efter initiativ från landstingsförbundet, stöddes också av så gott som samtliga landsting. De landsting, som anmälde avvikande mening, ville att de lagtima landstingsmötena skulle äga rum vid en något senare tidpunkt. I riksdagen mötte propositionen om lagändringen inga gensagor; förslaget tillstyrktes av ett enhälligt konstitutionsutskott.

Med hänsyn härtill synes det icke böra komma i fråga att nu åter ändra landstingslagens bestämmelser om tiden för lagtima landstingsmöte och förlägga detta t. ex. till sista veckan i september. Ej heller torde det vara lämpligt att jämka 12 § vallagen så att landstingens val vart åttonde år av ledamöter i riksdagens första kammare finge förrättas vid urtima landsting eller eljest utan samband med lagtima landstingsmöte. Detta skulle ju innebära, att landstingsmännen dessa år skulle få sammanträda kort före det lagtima landstingsmötet. I stället synes § 7 mom. 2 RO böra ändras så att ifrågavarande val regelnässigt kunna förrättas vid eller i samband med lagtima landsting i oktober månad. Förslag till sådan ändring har också

¹ På grund av stadgandet i § 6 mom. 7 RO skola ej samtliga landstingsmän i Gotlands läns landsting deltaga i valet. Enligt 12 § 3 mom. vallagen skall därför nämnda landsting, där så erfordras, i god tid före valet sammanträda till urtima möte för utseende av valmän bland tingets ledamöter.

förelagts årets riksdag genom motion nr 18 i riksdagens första kammare. Definitivt beslut om denna grundlagsändring kan emellertid föreligga först år 1953 för tillämpning vid förstakammarvalet på hösten detta år. Intill dess torde frågan få regleras genom provisoriska bestämmelser. Härvid kan något av de nyss angivna alternativen — ändring av tiden för lagtima landsting eller jämkning av vallagen — komma i fråga.

I valet mellan sistnämnda båda alternativ förordas i promemorian det förstnämnda eller att genom en provisorisk lagstiftning tiden för lagtima landstingsmöte ändras till september, därvid bestämmelserna endast behöfve avse de landsting, som skola välja förstakammarledamöter något av åren 1950—1952.

Vid promemorian finnes som inledningsvis nämnts fogat ett i enlighet härmed upprättat utkast till lag med särskilda bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte. Enligt 1 § denna lag äger Konungen, när särskilda skäl därtill äro, förordna, att landsting, utan hinder av vad i 16 § landstingslagen stadgas om tidpunkten för lagtima landstingsmöte, skall sammanträda till sådant möte viss dag i september månad. I en 2 § ha upptagits bestämmelser om kungörande av landstingsmöte, då förordnande meddelats enligt 1 §. Bestämmelserna motsvara vad som enligt 19 § landstingslagen gäller i fråga om kungörandet av urtima möte och innebära att kungörelse skall avsändas för intagande i tidning minst 14 dagar före mötet samt att samtliga landstingsmän skola underrättas om detsamma.

Med hänvisning till att den grundlagsändring, som gör lagen obehöfelig, beräknas kunna tillämpas fr. o. m. år 1953 års val till första kammaren föreslås i promemorian slutligen att lagens giltighetstid skall utgå med år 1952.

Remissyttrandena.

Lagstiftning i enlighet med vad som förordats i departementspromemorian har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom *länsstyrelsen i Örebro län* och *förvaltningsutskottet vid Örebro läns landsting*. Även nämnda förvaltningsutskott tillstyrker emellertid, att den föreslagna lagstiftningen kommer till stånd, men gör vissa erinringar beträffande lagens utformning. Utskottet finner sålunda den i 1 § använda formuleringen, att Konungen skall äga förordna om särskild sammanträdesdag, när särskilda skäl därtill äro, onödigt generell. Lagtextens avfattning borde enligt utskottets mening närmare ansluta sig till det speciella ändamål, för vilket lagstiftningen kommer till stånd. Vidare föreslår utskottet, att underrättelse om ändrad sammanträdesdag skall kungöras redan en månad före mötet och att meddelanden till landstingsmännen skola utgå senast vid motsvarande tidpunkt. *Länsstyrelsen i Örebro län* förordar förslaget genomförande med de jämkningar, förvaltningsutskottet föreslagit.

Kommunallagskommittén har uttalat, att den förutsatte, att innan förordnande meddelas enligt lagens 1 §, vederbörande landsting eller dess för-

valtningsutskott bereddes tillfälle att yttra sig angående tidpunkten för landstingsmötet.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår står den år 1949 genomförda förflyttningen av tidpunkten för landstingens lagtima möten från första måndagen i september till samma dag i oktober icke väl samman med föreskriften i § 7 mom. 2 riksdagsordningen, att landstingens val till riksdagens första kammare skall äga rum i september månad. Denna föreskrift måste nämligen anses förutsätta att ifrågavarande val regelmässigt skola förrättas vid eller i anslutning till landstingens lagtima möten. För vissa fall finnes dessutom ett uttryckligt stadgande härom i lagen om val till riksdagen. Den antydda motsättningen mellan skilda författningsföreskrifter bör såsom framhålles i den i ärendet upprättade departementspromemorian undanröjas snarast möjligt. Härvid kan det emellertid knappast komma i fråga att åter stadigvarande förlägga landstingens lagtima möten till september månad. I stället synes § 7 mom. 2 riksdagsordningen böra ändras så att valet av förstakammarledamöter kan ske i oktober. En sådan ändring kan emellertid ej träda i tillämpning förrän vid 1953 års val. För tiden dessförinnan erfordras således provisoriska bestämmelser.

I fråga om innebörden av dessa bestämmelser har i departementspromemorian diskuterats två alternativ. Enligt det ena, vilket förordats i promemorian, skulle i särskild tidsbegränsad lagstiftning stadgas befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna, att landsting skall sammanträda till lagtima möte viss dag i september månad. Det andra alternativet förutsätter ändring i vallagen och innebär att förstakammarvalet skulle förrättas vid urtima landstingsmöte eller eljest vid sammanträde utan samband med det lagtima mötet. Detta sista alternativ skulle emellertid medföra, att landstingsmännen finge samlas kort tid före det lagtima mötet, vilket åtminstone i vissa fall skulle innebära icke obetydliga extra kostnader och även ur andra synpunkter vara en mindre tillfredsställande ordning. Flyttades däremot det lagtima mötet enligt det i promemorian förordade alternativet några dagar tillbaka så att mötet började i slutet av september torde detta icke behöva föra med sig några större olägenheter för landstingsmännen eller arbetet i landstingen. Visserligen skulle förberedelsetiden förkortas med högst omkring en vecka men detta lär icke för de enstaka fall, det här gäller ha någon nämnvärd betydelse. Att märka är att den i 16 § landstingslagen föreskrivna sammanträdesdagen år 1950 inträffar den andra och år 1951 den första oktober.

Av dessa skäl och då det alternativ, som förordats i promemorian, i princip lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, tillstyrker jag en lagstiftning i enlighet med detsamma. Rörande lagens utformning torde, såsom framhållits i ett remissyttrande, förutsättningarna för förordnande om att visst landsting skall sammanträda till lagtima möte i september böra

preciseras, så att sådant förordnande kan meddelas endast i fråga om landsting, som under något av åren 1950—1952 väljer ledamöter till riksdagens första kammare. Även i övrigt torde vissa jämkningar böra göras i den i departementspromemorian förordade lagtexten.

I enlighet med det anförda har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till lag med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall. Enligt lagen 1 § äger Konungen i fråga om landsting, vilket under något av åren 1950, 1951 eller 1952 har att förrätta val till riksdagens första kammare som grundar sig på stadgandena i § 7 mom. 2 riksdagsordningen, förordna, att landstinget det år valet skall äga rum skall sammanträda till lagtima landstingsmöte viss dag i september månad. Till detta stadgande må anmärkas, att det icke är nödvändigt att meddela förordnade enligt detsamma, då valet skall förrättas av flera landsting, som tillhöra olika län. I sådant fall har nämligen Kungl. Maj:t enligt lagen om val till riksdagen att bestämma tidpunkt för valet och detta behöver härvid ej äga rum i anslutning till det lagtima mötet. Möjligheten till förordnande synes emellertid böra hållas öppen även för dessa landstings del bl. a. därför att det åtminstone i ett under perioden aktuellt dylikt fall (Gotlands län) eljest skulle bli nödvändigt med ett urtima landstingsmöte under september månad för att utse valmän bland tingets ledamöter för förrättande av förstakammarvalet. I detta liksom andra fall, då förordnade enligt lagen kan komma i fråga, bör yttrande dessförinnan inhämtas från vederbörande förvaltningsutskott om den lämpligaste tidpunkten för landstingsmötets början.

Till en 2 § i lagen har från promemoriaförslaget överförts en bestämmelse om kungörande av förordnade enligt 1 § m. m. Tidpunkten för kungörandet torde i enlighet med vad som föreslagits i ett par yttranden böra bestämmas till minst en månad före mötet. Det synes icke vara nödvändigt att föreskriva viss tid för landstingsmännens underrättande.

Med den utformning av lagen som nu förordats erfordras ingen särskild bestämmelse om dess ikraftträdande och giltighetstid.

Föredragande departementschefen hemställer härefter att omförmälda inom inrikesdepartementet upprättade förslag till *lag med bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Harald Ljungh.